

забезпечення кримінального провадження (запобіжних заходів, відсторонення від посади, тимчасового доступу до речей і документів, арешту майна); приводи та підстави для застосування заходів безпеки учасників кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні» від 16.06.2015. № 341/2015 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/3412015-19136>.

2. Нагорнюк-Данилюк О.О. Спеціальне кримінальне провадження в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ. 2016. 19 с.

Циганюк Юлія Володимирівна,
завідувач кафедри права та правоохоронної
діяльності Хмельницького інституту
Міжрегіональної Академії управління
персоналом, кандидат юридичних наук,
доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА ТА СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Часто практики та й теоретики піддають сумніву залучення експерта в розумінні того, що це слідча (розшукова) дія (далі – С(Р)Д). Критично оцінюючи це, необхідно навести аргументи за і проти, щоби з'ясувати чи є місце залученню експерта в компоненті слідчих (розшукових) дій. Відмінність полягає в такому. С(Р)Д, як правило, слідчий здійснює самостійно, або доручає їхнє проведення відповідним оперативним підрозділам, а при залученні експерта видається процесуальний документ – постанова (а до жовтня 2019 року слідчий (прокурор) складав клопотання й залучення експерта під час досудового розслідування відбувалося слідчим суддею) і сама експертиза виконується експертом або експертною установою. Також слідчі, як правило, участі під час проведення експертизи не беруть. Є випадки коли слідчі беруть участь у дослідній частині проведення експертизи. Однак якщо слідчий присутній при проведенні експертизи, то відсутня самостійність слідчого в такій процесуальній діяльності. Процесуальна самостійність слідчого проявляється лише в ухваленні рішення про необхідність проведення судової експертизи та її видів, а також у переліку питань, які ставляться на вирішення експерта та вибору експертної установи або судового експерта в межах його компетенції, а також ухваленні рішення про відкликання постанови про залучення експерта, видання коригуючої постанови тощо.

Водночас, чинне законодавство передбачило ще одну істотну відмінність, яка різниться із загальними положеннями про С(Р)Д:

можливість залучити експерта чи експертну установу стороною захисту, а також слідчим суддею. Інші слідчі (розшукові) дії стороною захисту здійснити не може. Слідчий суддя може санкціонувати обшук та огляд житла чи іншого володіння особи. Примітно, що потерпілий також не включений до поняття стороною кримінального провадження й дещо дискримінується за можливістю подати, як процесуальне джерело доказів, висновок експерта, що отриманий ним на підставі договору.

Норма закону, яка зобов'язує слідчого або прокурора забезпечити проведення експертизи у випадках, що передбачені ч. 2 ст. 242 КПК України також обмежує самостійність у своїй процесуальній діяльності слідчого, що також є нетиповим при проведенні інших С(Р)Д.

Спільним між С(Р)Д та залученням експерта є вимоги, що передбачені в ст. 223 КПК України як те, що слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 223 КПК України); підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети (ч. 2 ст. 223 КПК України) [1].

Що ж до положень ч. 3 ст. 223 КПК України, згідно з якою слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені, то це здебільшого стосується судово-медичної експертизи живих осіб. А щодо того, що перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їхні права й обов'язки, передбачені КПК України, а також відповідальність, встановлена законом, то більшість постанов про призначення експертиз містять лише інформативне попередження про кримінальну відповідальність експерта за завідомо неправдивий висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Також спільним є те, що передбачено у ч. 8 ст. 223 КПК України, зокрема, що слідчі (розшукові) дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 КПК України [1]. Водночас, у автора на практиці виникла наступна ситуація: експерт у кримінальному провадженні залучений за ухвалою слідчого судді, оскільки слідчий у кримінальному провадженні відмовив у залученні експерта, і досудове розслідування слідчим було завершено. Водночас експертиза на момент завершення досудового розслідування не виконана. Звідси висновок: залучення експерта у кримінальному провадженні стороною захисту можливе під час досудового розслідування, а отримання висновку експерта – після такого розслідування. У цьому контексті варто погодитись із авторським колективом науково-практичного посібника «Судові експертизи», що питання процесуальних норм судової експертизи для

правильного і більш доступного сприйняття потребують певної систематизації та інтерпретації [2, с. 4].

З цього випливає висновок, що виокремити норми про залучення експерта чи експертної установи в кримінальному провадженні в окрему главу потрібно та можливо. Змістовно це може бути глава 20-1, адже відмінності об'єкта, суб'єктів та змісту залучення експерта чи експертної установи дозволяють вести мову про виділення в окрему групу норм, які регулюють таку діяльність під час досудового розслідування.

Окрім того, аналіз норм КПК України, який регулює порядок залучення експерта або експертної установи дозволив звернути увагу на особливості того, що потерпілий, згідно норм чинного КПК України процесуально позбавлений права залучити експерта у кримінальному провадженні. З метою урегулювання цього питання необхідно внести зміни до КПК України. Частина 1 ст. 242 КПК України необхідно викласти у такій редакції: «1. Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження, потерпілий або його представник, або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту, або потерпілого у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права», а частину 1 ст. 244 КПК України після слів «Сторона захисту...» доповнити словом «потерпілий», а п. 2 ч. 1 ст. 244 КПК України викласти у такій редакції «2) сторона захисту, потерпілий не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів чи з інших об'єктивних причин».

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Аксенов С. А., Дмитриев Е. Г., Зосимов С. М., Колкутин В. В. и др. Судебные экспертизы. Научно-практическое пособие. 3-е изд., доп. Москва.: Юрлитинформ, 2008. 296 с.

Чорний Микола Васильович,

доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат медичних наук, доцент;

Терьошина Олена Миколаївна,

судовий експерт відділу дактилоскопічних досліджень Київського НДЕКЦ МВС України

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї

На сьогодні в Україні відсутнє комплексне репрезентативне дослідження щодо особи, яка вчинила насильство в сім'ї. Проте,